

Олег Топузов – доктор педагогічних наук, професор, віцепрезидент НАПН України, директор Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: теорія і методологія організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, методика навчання географії.

✉ proftop@ukr.net

id <https://orcid.org/0000-0001-7690-1663>

Антоніна Данко – науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України, аспірантка Інституту педагогіки НАПН України м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: освітнє партнерство, державно-приватна партнерська взаємодія у сфері освіти, психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу.

✉ antoninadanko@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0001-9551-4327>

УДК 373.01(477)(02)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-3-5-12>

СИСТЕМА ОСВІТНЬОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті визначено, обґрунтовано й узагальнено найсуттєвіші зміни в системі освітнього партнерства вітчизняного закладу загальної середньої освіти, що спричинені повномасштабною агресією Росії проти України, виникли в умовах війни. Визначено нові умови функціонування і розвитку закладів системи повної загальної середньої освіти України (соціокультурні, соціально-демографічні, соціально-економічні, інформаційні, соціально-психологічні), виникнення яких зумовила російська агресія. Виокремлено й обґрунтовано основні тенденції функціонування вітчизняної системи закладів системи повної загальної середньої освіти в умовах російсько-української війни. Описано вплив умов воєнного стану на структурні компоненти системи освітнього партнерства вітчизняного закладу загальної середньої освіти, а саме: кількісний та якісний склад його суб'єктів, пріоритетність об'єктів, оновлення і нові критерії ранжування цілей і завдань освітнього партнерства української школи, нові пріоритетні напрями й засоби (інструменти) освітньої співпраці, очікувані результати.

Ключові слова: російсько-українська війна, умови воєнного стану, заклад загальної середньої освіти, освітнє партнерство, система.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Повномасштабна агресія Росії проти України, російсько-українська війна змусили систему освіти України загалом, вітчизняну систему повної загальної освіти зокрема працювати в новому режимі, адаптуватися до умов воєнного стану. Досвід результативного здійснення освітнього процесу у вітчизняних закладах освіти в цих умовах, активна участь на-

ших освітян у протидії російській агресії доводять, що українська система освіти гідно витримує це випробовування. Ворогу не вдалося і не вдасться зруйнувати систему освіти в Україні, зупинити освітній процес в українських школах.

Війна посилила увагу українських освітян до проблеми функціонування і розвитку системи освітнього партнерства української школи. Означена проблема пов'язана з низкою важливих наукових і практичних завдань, які постали перед системою загальної середньої освіти України. Насамперед, це завдання теоретико-методичного забезпечення розвитку вітчизняних закладів загальної середньої освіти в умовах війни і післявоєнної відбудови України, у виконанні якого беруть активну участь науковці Національної академії педагогічних наук, Інституту педагогіки вказаної академії. Це також вироблення стратегії та розроблення ефективного інструментарію співпраці української школи з іншими державними і недержавними організаціями задля гарантування учнівству високої якості повної загальної середньої освіти в умовах війни, відповідності змісту й результатів зазначеної освіти запитам суспільства, потребам обороноздатності, соціальної та економічної безпеки України. Важливим практичним завданням функціонування і розвитку системи соціального партнерства української школи в умовах війни є реалізація його культурного й гуманітарного потенціалів, забезпечення посиленої ролі школи у вирішенні суспільних проблем, проблем здобувачів освіти, їхніх сімей та інших осіб, територіальної громади закладу, що породжені війною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, що розглядається у статті, та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Проблема розроблення теоретико-методичного забезпечення функціонування і розвитку системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти сформульована у вітчизняних наукових публікаціях не так давно. Виникнення цієї проблеми зумовив запит освітян щодо практичного втілення ідей педагогіки партнерства (наприклад, Кузь, 2017; Топузов, 2018; Смагіна, 2020 та ін.). Автор визначив теоретичні й методологічні засади, розробив модель освітнього партнерства в системі загальної середньої освіти (Топузов, 2021b), обґрунтував роль системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти як одного із чинників успішної організації допрофільної підготовки і профільного навчання учнівства (Топузов, 2021a).

В умовах повномасштабної російсько-української війни зростає актуальність організації продуктивного освітнього партнерства школи. Отже, загострюється проблема розроблення теоретико-методичного забезпечення функціонування і розвитку системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти в цих складних, трагічних умовах. Постає необхідність виокремлення основних тенденцій функціонування і розвитку цієї системи в період війни, визначення впливу умов воєнного стану на її структурні компоненти.

Мета дослідження – виокремити основні тенденції, визначити та обґрунтувати особливості функціонування і розвитку системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, необхідно нагадати визначення поняття «освітнє партнерство». Освітнє партнерство, це «система відносин (освітніх, економічних, соціальних, культурних, правових, управлінських та ін.), яка виникає у процесі добровільної співпраці суб'єктів освітньої діяльності (учасників освітнього процесу) з іншими юридичними або/та фізичними особами задля створення оптимальних умов реалізації освітніх, інших суспільних цілей, досягнення яких можна пов'язати з освітніми»; «освітнє партнерство можна також розглядати як добровільну спільну діяльність його суб'єктів (співпрацю), у ході якої відбувається досягнення узгоджених освітніх і соціальних цілей» (Топузов, 2021b, с. 9).

Як бачимо, процеси становлення, розвитку і функціонування системи освітнього партнерства школи тісно пов'язані з процесами розвитку її територіальної громади, області, України в цілому. Звинута система освітнього партнерства школи дає їй змогу цілеспрямовано співпрацювати з іншими соціальними суб'єктами, здійснювати посилену участь у розв'язанні проблем громади і суспільства, вирішувати за допомогою такої співпраці важливі завдання розвитку освітнього процесу, відчувати й адекватно реагувати на інформаційні, науково-технологічні, економічні, соціальні

та інші виклики майбутнього. Отже, система освітнього партнерства тісніше пов'язує школу із суспільством, його культурним, соціальним, економічним середовищем. Саме тому, під впливом нових суспільних умов, породжених російською воєнною агресією, повномасштабною війною Росії проти України, система освітнього партнерства школи зазнає швидких і суттєвих змін.

Для початку необхідно визначити нові умови функціонування і розвитку вітчизняних закладів системи загальної середньої освіти, отже, існування системи освітнього партнерства шкіл, до виникнення яких спричинила повномасштабна російська агресія проти України. Можна означити кілька груп таких умов, а саме: соціокультурні, соціально-демографічні, соціально-економічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Нові *соціокультурні умови* пов'язані з остаточним і цілковитим звільненням нашого народу від мовного, культурного, релігійного, наукового та всякого іншого впливу держави-агресора, що силою й хитрощами нав'язувався нам упродовж останніх чотирьохсот років. Прискорення процесу формування української політичної нації, осмислення суспільством значущості й цінності національно-патріотичного виховання, свідомий перехід мільйонів громадян України на державну українську мову, відмова від споживання російськомовного медійного контенту на користь україномовного, посилення процесу інтеграції вітчизняної системи освіти в європейській і світовий освітній простір, активізація міжнародного співробітництва українських освітян і науковців, це далеко не повний перелік тих соціокультурних зрушень, що впливають сьогодні на розвиток української школи, визначають пріоритети й завдання розвитку системи її освітнього партнерства.

Соціально-демографічні умови є дуже складними. Повномасштабна російська агресія призвела до загибелі багатьох громадян України, мирного населення, дітей. Суттєво зменшилася народжуваність. Рятуючи свої життя від ракетних і артилерійських обстрілів, терору російських агресорів, мільйони сімей громадян України стали біженцями, кілька мільйонів українських жінок, дітей, людей пенсійного віку були змушені виїхати за кордон. Доводиться прогнозувати, що певна частина українських біженців (у т.ч. сімей з дітьми шкільного віку) може залишитися на постійне проживання в країнах Європи і світу, які їх прихистили. Так уже зараз вітчизняній системі освіти загалом, системі повної загальної середньої освіти зокрема загрожує помітне зменшення учнівського й студентського складу. З одного боку, це може негативно позначитися на функціонуванні вітчизняної системи освіти (виникне об'єктивна необхідність у скорочення мережі закладів, штатів педагогічних і науково-педагогічних працівників). З іншого боку, цей виклик має стати поштовхом для розвитку системи освіти України (зростання здорової конкурентної боротьби за здобувачів між відповідними закладами освіти на кожному з її рівнів, удосконалення транспортних послуг представникам учнівства, які мешкають у місцевості, віддаленій від закладів освіти, розвиток програм і технологій дистанційної освіти, посилення і поглиблення міжнародного співробітництва (у т.ч. за допомогою представників учнівства і студентства, які скористалися можливостями освітньої мобільності) тощо). Урахування цих умов у планах і заходах освітнього партнерства закладів загальної середньої освіти України сприятиме гнучкішій, оперативнішій і продуктивнішій відповіді школи на соціально-демографічні виклики найближчого й віддаленого майбутнього, забезпечуватиме її автономність в умовах конкурентної боротьби.

Соціально-економічні умови функціонування і розвитку вітчизняних закладів системи загальної середньої освіти виникають унаслідок складної взаємодії між ризиками руйнування та занепаду і можливостями пришвидшеного розвитку та модернізації, які породжуються впливом війни на економічну й соціальну системи нашої держави. Жорстокий і підступний ворог порушує всі принципи загальнолюдської моралі й міжнародного права, свідомо й цілеспрямовано намагається руйнувати економічну й соціальну (у т.ч. освітню) інфраструктуру України, мріє, що породжуватиме цим негативні економічні й соціально-економічні процеси в нашому суспільстві: деіндустріалізацію, безробіття, зuboжіння населення, масову трудову еміграцію, зниження рівня освіченості тощо. Збройні Сили України успішно протидіють цим планам, а промислові та соціальні об'єкти (у т.ч. школи, виші та інші освітні заклади), зруйновані росіянами в зоні бойових дій (масових ракетних атак) і на тимчасово окупованій території будуть швидко відновлені після здобуття Україною перемоги,

досягнення миру. Відзначимо, однак, найзагальніший імператив цього відновлення – успішність реконструкції (отже, ефективність і конкурентоздатність нашої економіки в майбутньому, можливості подальшого посилення обороноздатності, перспективи швидкого вступу України до ЄС і НАТО) залежатиме не від простого кількісного відтворення втрачених об'єктів, а від забезпечення якісних економічних і соціально-економічних змін, випереджального розвитку України, що відбуватиметься завдяки поєднанню відновлення з реформуванням. Тому післявоєнне відновлення ставить перед нашою державою, органами державної влади і місцевого самоврядування, представниками великого бізнесу, науки, системою освіти та іншими державними й недержавними установами важливі проблемні питання, а саме: як розробити оптимальне змістове наповнення програм і планів відновлення; які галузі економіки мають відновлюватися, а які створюватися; як держава і бізнес залучатимуть необхідні для цього інвестиції; яким має бути трудовий, підприємницький та інформаційний потенціал нашої держави, необхідний для економічного й соціального розвитку в найближчому й віддаленому майбутньому; якими є пріоритети розвитку вітчизняної науки й системи освіти для того, щоб вони забезпечили формування цього потенціалу. Відповіді на ці питання необхідно мати вже зараз, коли війна ще триває. Зрозуміло, що створення нової, високотехнологічної української економіки, що поєднуватиметься з посиленням обороноздатності нашої держави, це дуже вартісний проєкт, який потребуватиме величезних капіталовкладень. Проте не варто розраховувати, що його можна буде реалізувати лише шляхом перерозподілу бюджетних інвестицій, зменшення фінансування науково-освітньої сфери. Навпаки, інвестиції у вітчизняну науку й систему освіти доведеться збільшувати. Адже особистісні та професійні якості нових поколінь вітчизняних науковців, інженерів-винахідників, майстрів-зброярів, генералів-стратегів, ракетників, пілотів і танкістів, представників усіх інших військових і цивільних професій і спеціальностей, закладаються вже зараз, у дитячих садках, школах, вишах. Інвестиції в науку й освіту зростатимуть уже тому, що необхідно фінансувати не лише функціонування, але й вкладати ресурси у відновлення цілих галузей освіти і науки, наукових установ і закладів освіти, які були зруйновані як російськими агресорами, так і суспільно-економічними негараздами 90-х років. Зрозуміло, що питання про джерела фінансування відновлення й розвитку вітчизняної науки і освіти, про досягнення належної ефективності й результативності їхньої діяльності, продуктивності взаємодії з суспільним виробництвом постане дуже гостро. За таких обставин, система освітнього партнерства школи стає одним із потужних засобів залучення закладом освіти додаткових ресурсів (як фінансових, так і кадрових, матеріально-технічних, інформаційних тощо), оперативного й гнучкого регулювання її участі в процесі відбудови/розвитку її територіальної громади зокрема, економіки нашої держави загалом.

Інформаційні умови утворюються внаслідок як впливу загальноосвітніх процесів інформатизації (диджиталізації) сучасного суспільства загалом, сфери освіти зокрема, так і необхідності якнайширшого застосування інформаційно-комунікаційних технологій і комп'ютерної техніки задля організації освітнього процесу (в його дистанційному й змішаному форматах) під час війни. Зазначимо, що створені інформаційні умови матимуть велике значення для подальшого розвитку системи повної загальної середньої освіти України, доцільної цифровізації (диджиталізації) освітньої діяльності закладів, які забезпечують її здобуття, а також для оптимізації інформаційного забезпечення системи освітнього партнерства наших шкіл.

Соціально-психологічні умови пов'язані з позитивною соціально-психологічною атмосферою єднання, взаєморозуміння, взаємної підтримки, що сформувалася під впливом війни в українському суспільстві і шкільних громадах. Збереження цієї атмосфери – це одне з важливих завдань як розвитку вітчизняного закладу загальної середньої освіти, так і подальшої розбудови його системи освітнього партнерства.

Визначення теперішніх умов функціонування і розвитку вітчизняних закладів системи загальної середньої освіти дає нам змогу перейти до виокремлення й обґрунтування *основних тенденцій функціонування системи освітнього партнерства школи під час російсько-української війни*.

По-перше, це *деструктивний вплив війни* (воєнних дій, ворожих ракетних і артилерійських обстрілів, злочинного руйнування агресором української цивільної інфраструктури, вимушеної

міграції або еміграції населення) на життєдіяльність і освітню діяльність закладу загальної середньої освіти, отже, на систему його освітнього партнерства. Варто нагадати, що цей вплив позначається не лише на закладі загальної середньої освіти (шкільній громаді, колективах учителів, учнів і батьків, умовах освітньої діяльності тощо), але й на його вітчизняних освітніх і позаосвітніх партнерах. Одним із проявів цієї тенденції стає перерозподіл очікувань і ресурсних потоків у процесі освітнього партнерства школи з іншими установами й організаціями, територіальною громадою. До початку повномасштабної війни заклад загальної середньої освіти (як неприбуткова, соціально значуща інституція) міг справедливо розраховувати, що його позаосвітні й освітні партнери надаватимуть у процесі освітнього партнерства більше ресурсів (інформаційних, матеріально-технічних, кадрових, фінансових тощо), ніж він. Війна помітно вплинула на ці очікування. Наразі багато позаосвітніх партнерів (наприклад, соціальні та медичні установи, українські військові та представники інших силових відомств) можуть очікувати й отримують посилену, але діву підтримку від українських шкіл.

По-друге, зростання значущості продуктивної системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти для забезпечення освітнього процесу в ньому, подолання негативних чинників, які можуть впливати на нього. Ворожа агресія призвела як до людських жертв серед учасників освітнього процесу, руйнувань будівель та інфраструктури закладів освіти, так і до освітніх втрат у підготовці здобувачів освіти, які виявляються у невідповідності між реальним рівнем сформованості їхніх ключових і предметних компетентностей, наскрізних умінь у період дії воєнного стану і тим рівнем, який передбачався директивними документами (насамперед – Державними стандартами освіти). До попередження і подолання цих освітніх втрат, розроблення необхідних навчальних матеріалів, методик та інших засобів активно долучилися освітні партнери українських шкіл, зокрема вчені Національної академії педагогічних наук України (НАПН України) та підвідомчих їй наукових установ, серед яких помітну роль відіграють науковці Інституту педагогіки НАПН України (наприклад, Топузов та ін., 2022).

По-третє, зростання вимог до адаптивності цієї системи, до спроможності учасників освітнього процесу розвивати й оптимізувати її в умовах війни. Вочевидь, що найрезультативнішою стане система освітнього партнерства саме тих шкіл, які зосередилися на її оптимізації та розвитку в умовах війни, а не обмежилися лише функціонуванням (збереженням освітньої співпраці на довоєнному рівні) або, тим паче, скоротили. Зрозуміло, що йдеться про ті заклади загальної середньої освіти, які не були змушені евакуюватися, не зазнали руйнувань, зберегли свій кадровий потенціал і матеріально-технічну базу.

По-четверте, це посилення освітньої співпраці українських шкіл із міжнародними (насамперед, європейськими) освітніми партнерами. Йдеться про два пріоритетні напрями партнерства: першим є освітня співпраця із закордонними закладами загальної середньої освіти, в яких навчаються українські діти-біженці; другим – фандрайзинг (пошук необхідних інформаційних, методичних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів).

По-п'яте, це збільшення ролі інформаційно-комунікаційних технологій та їхньої матеріальної основи, інформаційної техніки, у процесі організації та здійснення освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти в умовах війни. Виникнення і посилення цієї тенденції відбулися ще до початку повномасштабного російського вторгнення, були зумовлені як загальною діджиталізацією сучасного суспільства, так і пандемією COVID-19. Однак в умовах російсько-української війни ця тенденція набуває особливого значення, оскільки пов'язана зі збереженням життя і здоров'я учасників партнерства, подоланням відстаней і кордонів заради освітньої співпраці.

Умови, породжені російською агресією, російсько-українською війною, впливають на всі структурні компоненти системи освітнього партнерства вітчизняного закладу загальної середньої освіти, а саме: його суб'єктах, об'єктах, цілях і завданнях, змісті (напрямах), засобах (інструментарію), результатах (Топузов, 2021b).

Зауважимо, що війна помітно змінює кількісні й якісні характеристики переліку освітніх і позаосвітніх партнерів окремої школи. Однак на рівні системи повної загальної середньої освіти

Україні (тобто в межах усіх вітчизняних шкіл, які підтримують освітнє партнерство) основні зміни стосуються не так кількості чи якості (номенклатури) установ і організацій-партнерів, як конфігурації зав'язків у системи освітнього партнерства закладів освіти, пріоритетів у встановленні й розвитку партнерської співпраці.

Варто навести *орієнтовний перелік установ і організацій*, встановлення освітньої співпраці з якими в умовах війни може набувати пріоритетного значення для системи освітнього партнерства вітчизняних закладів загальної середньої освіти, а саме:

- військовими частинами, частинами територіальної оборони, правоохоронними та правоохоронними організаціями, які розташовані в межах територіальної громади школи (звісно, якщо це не порушує військову таємницю);
- медичними закладами, насамперед військовими шпиталями;
- українським громадськими й благодійними організаціями, які опікуються переміщеними особами;
- закордонними закладами загальної середньої освіти, в яких навчаються евакуйовані учні;
- міжнародними громадськими організаціями, благодійними фондами, які опікуються освітою і освітніми дослідженнями.

Можна також окреслити *найважливіші напрями освітнього партнерства школи в умовах війни*, як-от:

- науково-методичне співробітництво, спільні освітні заходи й проекти з науковими установами, закладами вищої освіти педагогічного спрямування, закладами післядипломної освіти педагогічних працівників, спрямовані на попередження й компенсацію освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти, зумовлених війною;
- посилення і поглиблення допризовної підготовки учнівства, а також підготовки його до надання першої медичної некваліфікованої допомоги за допомогою партнерів (представників військових частин, сил територіальної оборони, правоохоронних органів, медичних установ, профільних громадських організацій);
- надання посильної допомоги, здійснення соціально-культурних і просвітницьких проєктів для поранених військових у військових шпиталях, постраждалих від війни цивільних осіб (дорослих і дітей) у медичних закладах, які опікуються ними;
- участь шкільної громади у вирішенні соціальних проблем територіальної громади закладу загальної середньої освіти (реалізація заходів і соціальних проєктів) спільно з органами місцевого самоврядування;
- надання посильної гуманітарної допомоги переміщеним особам (насамперед – дітям і літнім людям);
- реалізація спільних заходів (проєктів) із закладами сфери культури і мистецтва для військових, переміщених осіб, представників територіальної громади;
- встановлення тісної і продуктивної співпраці із закордонними школами, обмін методичними розробками;
- отримання допомоги (у т.ч. засобів навчання, програмного й апаратного забезпечення дистанційного навчання, навчальних і навчально-методичних розробок тощо) від міжнародних організацій, благодійних фондів, які опікуються освітою.

До *пріоритетних інструментів освітнього партнерства школи* в умовах війни варто віднести сучасні інформаційно-комунікаційні технології (забезпечують необхідні інформаційні умови для налагодження партнерської співпраці та здійснення її заходів), проєктну діяльність (сприяє чіткій організації, керуваності й контрольованості освітньої співпраці в умовах обмежених кадрових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів), фандрайзинг (пошуку ресурсів, необхідних на розвиток системи освітнього партнерства школи зокрема, реалізації планів розвитку закладу освіти загалом).

Очікування суспільства щодо *освітніх і соціальних результатів функціонування системи освітнього партнерства школи* в умовах російсько-української війни зумовлені його основною метою – протидією російській агресії освітніми засобами, попередженням й подоланням деструктивного впливу війни на учасників освітнього процесу в школі, насамперед – учнівство.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок в обраному напрямі. Розвиток і функціонування вітчизняного закладу загальної середньої освіти (отже, і системи його освітнього партнерства) відбувається наразі під впливом декількох груп умов, виникнення яких спричинено початком повномасштабної російської агресії проти України, російсько-української війни. До них можна віднести соціокультурні, соціально-демографічні, соціально-економічні, інформаційні, соціально-психологічні умови.

Вивчення вказаних умов дало змогу виділити основні тенденції функціонування системи освітнього партнерства школи під час російсько-української війни, а саме: деструктивний вплив війни на цю систему та протидію йому; зростання значущості продуктивної системи освітнього партнерства школи для забезпечення освітнього процесу, подолання негативних чинників, які можуть впливати на нього; зростання вимог до адаптивності цієї системи, до спроможності учасників освітнього процесу розвивати й оптимізувати її в умовах війни; посилення освітньої співпраці українських шкіл із міжнародними (наприклад, європейськими) освітніми партнерами; збільшення ваги інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційної техніки в процесі організації та здійснення освітнього партнерства в умовах війни.

Війна позначилася на всіх структурних компонентах системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти, а саме: кількісному та якісному складі його суб'єктів, пріоритетності об'єктів, оновленні й виникненні нових критеріїв ранжування цілей і завдань освітнього партнерства української школи, нових пріоритетних напрямках і засобах (інструментах) освітньої співпраці, очікуваних результатах.

Метою розвитку і функціонування системи освітнього партнерства української школи в умовах війни стає створення умов для протидії російській агресії освітніми засобами, попередження і подолання впливу її наслідків на учнівство та інших учасників освітнього процесу, компенсації освітніх втрат учнівства, допомога представникам Збройних Сил України, територіальній громаді школи тощо.

Перспективи подальших досліджень проблеми пов'язані з розробленням, теоретичним обґрунтуванням та емпіричною валідацією оптимальних стратегій розвитку системи освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти в умовах післявоєнної відбудови України.

Використані джерела

- Кузь, В. (2017). Філософія освіти – філософія педагогіки партнерства. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2 (1), 219–226. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2017_2\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2017_2(1)_28).
- Топузов О., Засєкіна, Т. (ред.) (2022). *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови / методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року: методичні рекомендації*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Видавничий дім «Освіта». https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Methodychnyy-poradnyk.pdf2_.pdf
- Топузов, О.М. (2021а). Освітнє партнерство закладу загальної середньої освіти як чинник успішної організації системи допрофільної підготовки і профільного навчання учнів. *Допрофільна підготовка учнів у сучасній гімназії: стан, проблеми, перспективи: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного семінару*. 7–11. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/Zbirnyk_tez_seminaru.pdf.
- Топузов, О.М. (2021б). *Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія: монографія*. Київ: Інститут педагогіки, Педагогічна думка. <https://doi.org/10.32405/978-966-603-2-2021-160>.
- Топузов, О.М. (2018). Соціальне співробітництво в системі загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*, Вип. 3 (15), 47–59. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2018-3-47-59>.
- Смагіна, Т.М., Шуневич, О.М. (2020). Параметри та індикатори реалізації принципів педагогіки партнерства в освітньому процесі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Вип. 1, 201–206. <http://doi.org/10.24144/2524-0609>.

References

- Kuz, V. (2017). *Filosofia osvity – filosofia pedahohiky partnerstva. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny, 2 (1), 219–226. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2017_2(1)_28. (in Ukrainian)*.

- Topuzov O., Zasiiekina, T. (red.) (2022). *Zahalna serednia osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu ta vidbudovy / metodychnyi poradnyk naukovtsiv Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy do pochatku novoho navchalnoho roku: metodychni rekomendatsii*. Kyiv: Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy, Vydavnychiy dim «Osvita». https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychnyy-poradnyk.pdf2_.pdf (in Ukrainian).
- Topuzov, O.M. (2021a). Osvitnie partnerstvo zakladu zahalnoi serednoi osvity yak chynnyk uspishnoi orhanizatsii systemy doprofilnoi pidhotovky i profilnoho navchannia uchniv. *Doprofilna pidhotovka uchniv u suchasni himnazii: stan, problemy, perspektyvy: zbirnyk tez Vseukrainskoho naukovopraktychnoho seminaru*. 7–11. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/Zbirnyk_tez_seminaru.pdf. (in Ukrainian).
- Topuzov, O.M. (2021b). *Osvitnie partnerstvo v systemi zahalnoi serednoi osvity: teoriia i metodolohiia: monohrafiia*. Kyiv: Instytut pedahohiky, Pedahohichna dumka. <https://doi.org/10.32405/978-966-603-2-2021-160>. (in Ukrainian).
- Topuzov, O.M. (2018). Sotsialne spivrobitnytstvo v systemi zahalnoi serednoi osvity. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, Vyp. 3 (15), 47–59. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2018-3-47-59>. (in Ukrainian).
- Smahina, T.M., Shunevych, O.M. (2020). Parametry ta indykatory realizatsii pryntsypiv pedahohiky partnerstva v osvitnomu protsesi. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota*. Vyp. 1, 201–206. <http://doi.org/10.24144/2524-0609>. (in Ukrainian).

Oleh Topuzov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-President of the NAES of Ukraine, Director of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine.

Research interests: theory and methodology of the organization of the educational process in institutions of general secondary education, methods of teaching geography.

Danko Antonina, Researcher of the Department of Economics and Management of General Secondary Education of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, postgraduate student of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Research interests: educational partnership, public-private partnership interaction in the field of education, psychosocial support of participants in the educational process.

SYSTEM OF EDUCATIONAL PARTNERSHIP OF THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF WAR

Abstract. The article identifies, substantiates, and summarizes the most significant changes in the system of educational partnership of the domestic institution of general secondary education, caused by the full-scale aggression of Russia against Ukraine, which arose under the conditions of the war. New conditions for the functioning and development of institutions of the system of complete general secondary education of Ukraine (socio-cultural, socio-demographic, socio-economic, informational, social-psychological, etc.) were determined, the emergence of which was caused by Russian aggression. The impact of these conditions of martial law on the educational partnership system of the general secondary education institution is outlined. The main tendencies of the functioning of this system under the conditions of the Russian-Ukrainian war are identified and substantiated. The influence of martial law conditions on the structural components of the system of educational partnership of a domestic general secondary education institution is described, namely: the quantitative and qualitative composition of its subjects, priority of objects, updating and new criteria for ranking the goals and tasks of the educational partnership of the Ukrainian school, new priority directions and means (tools) of educational cooperation, expected results. It was concluded that the main goal of the educational partnership system of the general secondary education institution under the conditions of the Russian-Ukrainian war is countering Russian aggression by educational means, preventing and overcoming its destructive influence on the participants of the educational process at school, primarily – students. Prospects for further research of the problem are related to the development, theoretical justification and empirical validation of optimal strategies for the development of the educational partnership system of the general secondary education institution under the conditions of the post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: Russian-Ukrainian war, conditions of martial law, institution of general secondary education, educational partnership, system.